

ВИСНОВОК

про наукову повноту, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Піканової Наталії Володимирівни на тему: «Формування соціалізованості старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення в умовах інклюзивної групи» зі спеціальності 016 – спеціальна освіта

Актуальність теми дослідження. Освітня політика України спрямована на розвиток підростаючого покоління у наскрізних ключових компетентностях, на що звертається увага у сучасному законодавстві та нормативно-правовому забезпеченні (Закон «Про освіту» (2017), Закон «Про повну загальну освіту» (2020), Концепція НУШ (2018), Державний стандарт базової середньої освіти (2020) тощо). Насамперед увага акцентується на розвитку вмінь дітей діяти творчо, креативно мислити, продукувати і випробовувати нові ідеї тощо.

Провідним завданням сучасної педагогічної науки стала підготовка особистості до самостійного життя, спрямована на створення повноцінної взаємодії з соціальним оточенням. У зв'язку з цим, у процесі демократизації і суттєвих змін всього суспільного життя, особливо гостро постала проблема соціалізації дітей з особливими потребами. Соціалізованість особистості пояснюється тим, що від її успішності залежить комфортність життєдіяльності осіб з особливими потребами та можливість самореалізації в нових для них соціальних умовах.

Зазначені позиції державної освітньої політики та педагогічної науки є вимогою часу, вони важливі, зокрема, і для дітей із загальним недорозвитком мовлення. Більшість з них зазнає значних труднощів при вступі до самостійного життя, не може адекватно реагувати на потреби суспільства. Тому досить перспективним є представлення формування соціалізованості старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення в умовах інклюзивної групи. Відтак, вибір теми дисертаційного дослідження Пікановою Н.В. є надзвичайно актуальним.

Імпонує підхід здобувача щодо підґрунтя теоретичного аналізу, в основу якого покладено розуміння складових та шляхів соціалізованості дітей

дошкільного віку; дослідження стану і визначення складних теоретичних та практичних питань, що потребують вирішення проблеми у наданні психолого-педагогічної допомоги; встановлення психолого-педагогічних та організаційних умов для створення надійного корекційно-розвивального і психолого-педагогічного супроводу дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.

Важливо підкреслити, що у дисертаційній роботі вперше здійснено теоретичне узагальнення та наукове вирішення проблеми формування соціалізованості дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) саме в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти.

Спираючись на результати теоретичного аналізу, зокрема педагогічних, психологічних, соціологічних підходів, вікових особливостей соціального розвитку дитини, з'ясовано структуру феномену «соціалізованість особистості» стосовно дітей старшого дошкільного віку, що містить рефлексивний та ресурсний компоненти. Визначено сутність педагогічного впливу на дітей цієї вікової групи із ЗНМ, що інтерпретується здобувачем як комплекс заходів, спрямованих на їх соціальне становлення у групі однолітків.

Критично переосмислюючи наявний здобуток з актуальної проблеми, обстоюючи власну обґрунтовану позицію, Наталія Володимирівна обрала за мету дослідження розроблення теоретично обґрунтованої та експериментально апробованої технології безпосереднього і опосередкованого педагогічного впливу на соціалізованість дітей із загальним недорозвитком мовлення, якій підпорядковано п'ять завдань, що успішно розв'язані здобувачкою у дисертаційному дослідженні.

Категоріальний апарат у роботі вмотивований і чітко окреслений. Переконливо представлено в дисертації констатувальний і формувальний експерименти. Зокрема, експериментально перевірено та підтверджено результативність педагогічної технології прямого і опосередкованого педагогічного впливу на дітей із ЗНМ у процесі формування компонентів соціалізованості.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна є переконливою і полягає в:

- науковому обґрунтуванню теоретико-методичних основ формування соціалізованості у старших дошкільників із ЗНМ;
- визначенні сутності дефініції «корекційно-розвивальний супровід дітей дошкільного віку із ЗНМ» як комплексу заходів їх супроводу у процесі розвитку соціалізованості, функціональність яких забезпечується комплексом взаємопов'язаних і взаємообумовлених впливів на стан соціалізованості таких дітей;
- теоретично обґрунтованому конструкті «навичок соціалізованості дошкільників із ЗНМ», який складається з рефлексивного і ресурсного компонентів;
- виявленні особливостей стану сформованості компонентів соціалізованості у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ;
- визначенні організаційно-методичних та психолого-педагогічних умов формування соціалізованості у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ;
- створенні науково обґрунтованої експериментальної моделі дослідження компонентів соціалізованості у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ;
- визначенні критеріїв соціалізованості дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: соціальні знання (про суспільство, соціальні ролі, норми і правила соціальної поведінки), засвоєння соціальних ролей (члена сім'ї, члена мікросоціуму суспільства), соціальна позиція (система ставлень, прагнення до реалізації особистісного соціального потенціалу), наявність орієнтовної життєвої перспективи (здатність проєктувати себе у перспективі майбутнього), соціальні уміння (прийняття групової мети, прийняття нормативного способу діяльності групи, мобільність у виконанні спільної діяльності, якісне виконання своєї частини роботи, самооцінка у контексті спільної діяльності); рівні (високий, середній, низький (початковий));
- визначенні змісту, напрямів, психолого-педагогічних та організаційних умов реалізації супроводу;

– обґрунтуванні психолого-педагогічного потенціалу педагогічної компетентності фахівців інклюзивних груп закладів дошкільної освіти у формуванні соціалізованості дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ, що містить компоненти: когнітивний, особистісний, практичний (складники: соціальне виховання; соціальне навчання; дозвілєва діяльність; психолого-педагогічна підтримка та соціальний захист вихованців; координація виховної корекційно-педагогічної роботи у соціальному середовищі);

– обґрунтуванні та розробленні технології педагогічної компетентності опосередкованого та безпосереднього впливу на формування соціалізованості у дітей із ЗНМ в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти (модульна система методичних рекомендацій, емпатійне слухання, інтроспекція, тренінг педагогічної рефлексії та консультації для батьків).

Обґрунтоване практичне значення дослідження полягає у:

– підготовці діагностичного комплексу вивчення сформованості соціалізованості у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ, який може бути використаний педагогами-практиками інклюзивних груп дошкільних закладів для дітей із ЗНМ, а також використовуватися педагогами спеціальних дошкільних закладів або фахівцями реабілітаційних центрів в системі корекційно-виховної роботи як складова комплексного обстеження розвитку дошкільників;

- розробленні технології з підвищення соціально-психологічної корекційно-педагогічної компетентності педагогів (емпатійне слухання, інтроспекція, тренінг педагогічної рефлексії, консультації для батьків) та впровадження її у практику роботи фахівців інклюзивних груп закладів дошкільної освіти і реабілітаційних центрів;

– розробленні та впровадженні у практику роботи педагогів інклюзивних груп дошкільних закладів та реабілітаційних центрів методичних рекомендацій педагогічної технології впливу на формування компонентів соціалізованості старших дошкільників із ЗНМ з урахуванням виявлених психологічних особливостей, що складається з модулів корекційно-розвивального супроводу на

засадах поліфункціональності, варіативності, мобільності та забезпеченні їх реалізації в якості автономних методичних рекомендацій з формування рефлексивного та ресурсного компонентів, що сприятиме розвитку соціалізованості таких дітей;

- розробленні змісту та засобів методичного забезпечення технології прямого впливу на формування навичок соціалізованості, які можуть бути використані корекційними педагогами, вихователями, помічниками вихователів, вчителями-логопедами, психологами інклюзивних груп загальноосвітніх дошкільних закладів, а також практичними працівниками спеціальних дошкільних закладах різних типів;

- застосовуванні результатів дослідження при розробленні змісту навчально-виховних програм для дошкільних закладів;

- використанні отриманих теоретико-методичних узагальнень та експериментальних результатів в системі підготовки та перепідготовки педагогів, практичних психологів дошкільних закладів освіти;

- можливості використання матеріалів дисертаційного дослідження у процесі проведення курсів перепідготовки, підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, практичних психологів, корекційних педагогів, укладанні навчально-методичних посібників.

Дисертацію належним чином апробовано. Це підтверджується довідками про впровадження. Результати дослідження викладено у трьох розділах, висновках до розділів та загальних висновках.

Заслуговує на схвалення послідовність, чіткість, системність, вичерпність опису проблематики дослідження. Дисертація засвідчує достатню впорядкованість, інформативність, обґрунтованість часткових та загальних висновків, що увиразнюють її належний науковий рівень, теоретичну значущість і практичне значення.

Порушень *академічної доброчесності* не виявлено.

Повнота викладення матеріалів у публікаціях положеннях, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Основний зміст та результати дисертаційної роботи висвітлено у 13 наукових працях, з них: 1 монографія (у співавторстві); 6 (одноосібних) статей у фахових наукових виданнях України; 2 публікації (у співавторстві) у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз; 3 праці, які додатково відображають наукові результати дисертації; 1 методичні рекомендації (у співавторстві).

ВИСНОВОКИ

Усі наукові результати, які викладено в дисертації та винесено на захист, отримано здобувачем самостійно.

Дисертація, «Формування соціалізованості старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення в умовах інклюзивної групи», виконана Пікановою Наталією Володимирівною, є самостійним науковим дослідженням актуальної проблеми, містить оригінальні підходи до розв'язання теоретичних та практичних питань, пов'язаних із формуванням соціалізованості старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення в умовах інклюзивної групи.

У дисертації отримано нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що в сукупності сприяють підвищенню ефективності навчально-виховного процесу як в умовах інклюзивних, так і спеціальних закладів освіти.

Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам. Зміст дисертації відповідає визначеній меті, поставлені здобувачем наукові завдання вирішено повністю. Наукові положення і висновки обґрунтовані та аргументовані, містять наукову новизну й отримали необхідну апробацію на науково-практичних конференціях міжнародного та всеукраїнського рівнів. У публікаціях здобувачки знайшли відображення всі положення дисертаційного дослідження.

Викладене дає підстави зробити висновок, що дисертаційне дослідження «Формування соціалізованості старших дошкільників із загальним

недорозвитком мовлення в умовах інклюзивної групи» є завершеною науковою працею, у якій Пікановою Н.В. отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має важливе значення для формування соціалізованості старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення в умовах інклюзивної групи.

З огляду на зазначене, рецензована робота Піканової Наталії Володимирівни «Формування соціалізованості старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення в умовах інклюзивної групи», представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 016 – спеціальна освіта, є цілісним, самостійним, логічно вибудованим, завершеним фаховим дослідженням, положення якого розв'язують важливі сучасні освітянські проблеми, пов'язані з корекційним ресурсом формування соціалізованості дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення і відповідає постанові Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, та може бути подана до спеціалізованої вченої ради для присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 016 – спеціальна освіта.

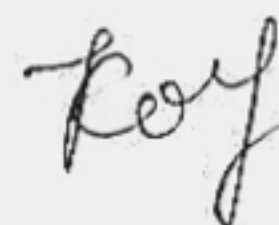
Результати дисертаційного дослідження обговорено і схвалено на розширеному засіданні фахового семінару відділу логопедії Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України (протокол № 9 від 11.11.2021 р.).

Рецензенти:

Доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України,
радник директора Інституту спеціальної
педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка
Національної академії педагогічних наук України

В'ячеслав ЗАСЕНКО

Кандидат психологічних наук, завідувач
відділу освіти дітей з порушеннями зору
Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка Національної
академії педагогічних наук України

Тетяна КОСТЕНКО